

В І Д Г У К

рецензента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри методики викладання української та іноземних мов в початковій і дошкільній освіті

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Попової Людмили Миколаївни

на дисертаційну роботу **Попова Микити Олександровича**

«Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. В умовах глобалізаційних трансформацій ХХІ століття перед українською системою освіти постають виклики щодо необхідності перегляду концептуальних підходів до системи освіти підготовки майбутніх вчителів. Зі стрімким розвитком технологій та штучного інтелекту (ШІ) стає все більш важливим для сучасної молоді та дітей володіти навичками та знаннями, необхідними для навігації в цьому технологічному середовищі. Однією з таких навичок є медіаграмотність, яка включає в себе здатність критично та інформовано отримувати доступ до медіа-повідомлень, їх оцінювати та створювати. Однак навички медіаграмотності не є вродженими, їх потрібно постійно розвивати. Особливої уваги потребують вчителі початкової школи, перед яким постали вимоги щодо закладання основ медіа грамотності у дітей молодшого шкільного віку. На підставі цього виникає об'єктивна потреба аналізу і теоретичного осмислення феномена «медіаграмотність» та «готовність майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку», аналізу вітчизняних та світових навчальних програм щодо даної проблеми.

У цьому контексті своєчасність, доцільність, затребуваність і перспективність наукової розвідки Попова М.О. не викликає сумнівів. Проведене дисертаційне дослідження корелюється зі світовими і європейськими тенденціями щодо впровадження медіа освіти в освіті загалом і необхідності набуття майбутніми вчителями здатності вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Формування в учнів Нової української школи медіаграмотності стає одним з головних напрямів, необхідним для інтеграції особистості в соціум, що визнано на рівні держави, зокрема у нових освітянських документах (Законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти тощо).

Вважаємо, дисертаційна робота, що захищається, є актуальним дослідженням маловивченої проблеми теорії та методики початкової освіти. Попри активізацію наукових досліджень медіаграмотності, науковцями ведуться дискусії щодо різних концепцій та точного спектру навичок і знань, з яких складається медіа грамотність. Потужний інструмент, у вигляді запропонованої моделі Попова М. О. має практико-орієнтований характер.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. У дисертації Попова М.О. коректно визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, які повністю корелюються з обраною

темою і враховують ідеї зарубіжних і вітчизняних учених. Про якість виконаної дисертації, цілісність, доцільність і системність проведення науково-дослідної роботи засвідчує структура роботи, яка відповідає визначеному науковому апарату.

На різних етапах наукового пошуку автор використовував комплекс методів дослідження (теоретичних, емпіричних, статистичних), методологічно й дидактично обґрунтований вибір яких забезпечив вірогідність одержаних наукових результатів.

Обґрунтування і висвітлення основних теоретичних положень автор здійснив цілісно і комплексно на основі вивчення достатньої кількості наукової, науково-методичних іншомовних джерел та вітчизняної літератури, опублікованої за останні 15-20 років. Спосіб викладу основних положень дисертаційного дослідження вибудований автором таким чином, щоб охопити і висвітлити всі аспекти досліджуваної проблеми. Узагальнення підходів, концепцій проблеми дослідження забезпечило всебічне, логічне і повне розкриття теми відповідно до поставленої мети і завдань. Критичний аналіз наукової інформації уможливив виявлення деяких розбіжностей у поглядах дослідників на обрану проблему, що зумовило потребу її додаткового поглибленого вивчення, уточнення.

Варто підкреслити повноту висвітлення результатів наукового пошуку у 10 наукових та науково-методичних працях (з них 5 одноосібні), серед них: 3 статті у провідних наукових фахових виданнях України; 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних; 4 наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; 1 навчально-методичний посібник.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Підтримуємо сформульовані у дисертації наукову новизну дослідження, яка полягає в тому, що *вперше визначено* й науково *обґрунтовано* педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; *визначено* компоненти, критерії, показники та *схарактеризовано* рівні, *виявлено* педагогічні умови, *розроблено* організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Акцентуємо, що основні положення дисертації вдало ілюстровані таблицями, графіками, схемами. Відзначаємо належний рівень оформлення та апробації результатів дослідження. Схвальної оцінки заслуговує те, що викладені в дисертації результати дослідження, методики вже апробовано і впроваджено в практику роботи в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка №255 від 14.05.2024), Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (довідка № 01-23/118 від 13.05.2024 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 51-08/305 від 13.05.2024р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 644/01 від 13.05.2024)

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Аналіз результатів дисертації Попова М.О. показав достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, які мають значення для подальшого розвитку науки. Вважаємо, що наукова й практична значущість дисертаційного дослідження збагатила теорію і практику підготовки майбутніх вчителів у контексті реалізації формування медіаграмотності у дітей початкової школи, дозволяє заповнити певну

прогалину в освітній системі в роботі з молодшими школярами. Теорію та методику початкової освіти доповнив особистий внесок автора, що включає розробку курсів для майбутніх спеціалістів за обраним напрямом; доповнення зміст окремих тем навчальних педагогічних дисциплін тощо.

Практичне значення виконаного дослідження полягає у можливості використання матеріалів дослідження в освітніх закладах вищої освіти викладачами фахових та психолого-педагогічних дисциплін, які здійснюють підготовку майбутніх викладачів у закладах вищої освіти; вчителями початкових класів – для формування медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку; при розробці посібників, підручників для учнів та фахівців початкової школи. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані студентам на етапі написання курсових і магістерських робіт; викладачі та студенти аспірантури; аспірантів при підготовці наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо. Дисертантом розроблено вибіркового курсу для студентів спеціальності «013 Початкова освіта» «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» й навчально-методичний посібник «Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування медіа грамотності у дітей молодшого шкільного віку», що містить практичні завдання та методики діагностування запропонованої проблеми.

Теоретичні положення та методичні розробки дисертанта також можуть бути використані в системі формальної, неформальної та інформальної освіти: підготовці майбутніх учителів початкових класів, підвищенні кваліфікації і самоосвіті педагогів-практиків тощо. А також для розширення предметного змісту навчальних програм обов'язкових і вибіркових фахових дисциплін, удосконалення організаційних форм аудиторної та позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження, в якому вдало інтегровані філософські, психологічні та педагогічні аспекти проблеми. Дисертація складається з трьох розділів, структура і зміст яких логічно віддзеркалюють всі етапи науково-педагогічного пошуку, даючи повне уявлення про теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та методику формування медіаграмотності у молодших школярів.

У першому розділі дисертанткою представлено результати аналізу, порівняння та систематизації наукових джерел. Було проаналізовано передовий педагогічний досвід у сфері медіаосвіти різних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія та ін.) та їх досягнення в національній системі медіаосвіти України. Розвиток медіаосвіти у США, деяких європейських країнах розпочався ще в 50–70-х роках ХХ ст., тобто у цих країнах система медіаосвіти на сучасному етапі є достатньо сформованою. Тому аналіз особливостей її становлення, проблем, що виникали та шляхи їх вирішення – усе це дає змогу почасти уникнути проблем становлення та ефективно реалізувати цей напрям в Україні. Констатовано, що медіаграмотність включає в себе естетичні та креативні навички, які допомагають сприймати, створювати та інтерпретувати медіаконтент. Вона також включає в себе інтерактивні навички для комунікації через медіа, вживання різних медіаролей та висловлення своїх думок. Критичні навички аналізу використовуються для

інтерпретації та розуміння медіаконтенту, аналізу та оцінки медіаформ за допомогою аналітичних інструментів.

Важливим здобутком дисертанта вважаємо розроблене організаційно-методичне забезпечення процесу формування готовності майбутніх вчителів у розвитку медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку, обґрунтовані педагогічні умови, запропоновані форми та методи упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Схвальної оцінки заслуговує грамотно спланована й коректно проведена дослідно-експериментальна робота, яка описана в третьому розділі наукової роботи. Дослідник визначив рівні, критерії та відповідні показники-індикатори готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, детально схарактеризував методика проведення констатувального і контрольного етапів експерименту, описав особливості їх організації, здійснив аналіз та інтерпретацію отриманих даних, довів їх достовірність. За результатами проведеного дослідження встановлено, що впровадження експериментальної методики підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку з упровадженням окреслених педагогічних умов дозволило досягти позитивних змін у рівнях вияву зазначеного феномену у майбутніх вчителів початкової школи ЕГ порівняно з КГ..

Завершується робота ґрунтовними висновками, які узагальнюють зміст дисертаційної роботи і в яких представлено основні результати проведеного дослідження. Змістовні додатки доповнюють та ілюструють основні теоретичні положення, результати проведення констатувального і контрольного етапів експерименту, презентують запропоновану методика підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Детальний аналіз кожного аспекту проблеми готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, представленого в дисертації, дає підстави констатувати, що мета дослідження в цілому досягнута, завдання реалізовані.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Попова М.О., вважаємо, що робота не позбавлена дискусійних моментів і висловлюємо деякі зауваження і побажання, які потребують уточнення:

1. У першому розділі дисертації, спираючись на розробки зарубіжних дослідників, пов'язаних з проблемами готовності майбутніх вчителів до формування медіа грамотності в учнів початкової школи, та цитуючи їх, дисертанту слід було ґрунтовніше опрацювати дослідження американських та французьких науковців, роботи яких представлені у списку використаних джерел.

2. Заслуговує на схвалення приділення уваги дослідником на результати проведення формуального експерименту, проте вважаємо доцільно було виокремити певні труднощі з якими зіштовхнувся дослідник, а не лише обмежуватись констатацією результатів дослідження.

Водночас зазначимо, що висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дослідження. У цілому дисертаційна робота без сумніву є вагомим внеском у теорію та практику початкової освіти, цілісним, логічно завершеним, методично оригінальним дослідженням, має безперечну наукову новизну, теоретичне значення та практичне спрямування.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація Попова Микити Олександровича «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» є кваліфікаційною науковою працею, завершеною, самостійно виконаною і заслуговує на позитивну оцінку. Вона відповідає вимогам «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової освіти про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедри методики викладання української
та іноземних мов в початковій і
дошкільній освіті
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

